

INHOUDSOPGAVE

	Blz.
Inhoudsopgave.....	1
Niclas Wilhelm ging op weg van Steeden naar Peize	2
Overdenking; een gedicht.....	7
Interviews HVPP: Een verhaal over Harry Nijhuis	8
De Hopbel: OFSCHAAID	11
Peizer Kerkblad: Voor de laatste maal	12
Aanvulling op artikel ds. Brezet, Tiedschrift 94 zomer 2022	13
Ons oudste werkgroeplid van de Werkgroep Foto's	13
Sinterklaasavond 2 december 2022.....	14
Een zondag in Peize Deel 1; vervolg verhaal uit 1865	15

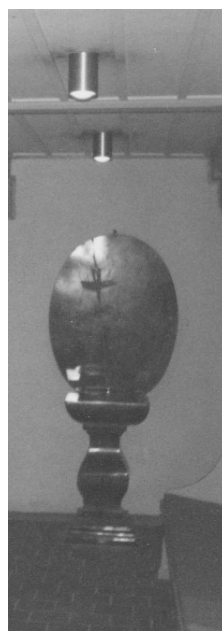

- In dit nummer van Tiedschrift o.a. twee interessante artikelen en een passend gedicht -voor deze tijd-, wat ons is toegezonden door leden van onze historische vereniging. Verder nog:
>
- Twee aanvullende artikelen over de Hopbel t.w.; een verhaal geschreven in de streektaal door Griet Suurd en een artikel over het laatste nummer van het Peizer Kerkblad in 1957.
- Een aanvulling op artikel ds. Brezet, over de reproductie.
- Een bericht over het oudste werkgroeplid van de Werkgroep foto's.
- Een verslag van de Sinterklaasavond op 2 December 2022
- De start van een vervolg verhaal over Een zondag in Peize (1865)

NICLAS WILHELM GING OP WEG VAN STEEDEN NAAR PEIZE

Door Ger Ax

Eind 18^e eeuw arriveerde er in Peize een persoon die de Nederlandse taal niet machtig was. Hij sprak Duits en zijn naam luidde Niclas Wilhelm Ax. Hij kwam uit het Duitse plaatsje Steeden¹ nabij Runkel. Hij was er geboren op 18 januari 1772 als zoon van Johann Wilhelm Ax en Anna Catharina Wuerz. Niclas Wilhelm kreeg bij zijn geboorte in 1772 de naam mee van zijn grootvader Niclas Wilhelm Ax (1721-1802). Deze Niclas Wilhelm heeft naam gemaakt in Steeden door als kerkbouwmeester in de 18^e eeuw de Johannes Kapel van Steeden weer op te bouwen. Zijn naam is vereeuwigd op de rand van de doopplaat in de kapel. De Johannes kapel werd al rond 1140 genoemd in een document van het klooster van Irminen bij Trier². De kapel was tijdens de dertigjarige oorlog in 1634 door de Kroaten geplunderd en in brand gestoken. Vanwege gebrek aan middelen en mensen werd de Johannes kapel pas in midden van de 18^e eeuw weer herbouwd onder leiding van de kerkbouwmeester Ax.

De Johannes Kapel met rechts de twee foto's van het doopvond met op de rand van de marmeren plaat gegraveerd "bouwmeister Niclas Wilhelm Ax und Peter Kuhn, Hebr. 10 vers 22, Ludwig von Wied-Runkel-Isenburg und Chrachingen Anno 1773 Pastor Johannes Henrich Oest Hemberg. Johann Peter Weingarten Ältere, Wilhelm Wüst und Wilhelm Weingarten"

Het geboortehuis van de naar Peize vertrokken Niclas Wilhelm Ax (Steeden 1772 – Peize 1844) is gebouwd omstreeks 1600 en staat aan de Bachstrasse in Steeden. De eerste persoon Ax die er volgens documenten in heeft gewoond heette Hans Heinrich Ax (1618 – 1697). Daarna werd het huis bewoond door opeenvolgende generaties Ax. Het huis was in 1918 bijna door brand verloren gegaan, maar is hersteld en wordt momenteel bewoond door een nakomeling Ax, mevr. Else Hesse. Zij is een dochter van Dorothea Wilhelmine Ax (1923 – 2000) en kleindochter van Friedrich Wilhelm Ax (1895-1951). Deze Friedrich Wilhelm was "*Gemeinde Rechner*" wat betekende dat hij de financiën van het dorp beheerde, net als zijn vader Philipp Wilhelm Ax (1858-1936) en zijn opa Friedrich Wilhelm Ax (1825 - 1903). Omdat er gedurende lange tijd verschillende generaties Ax hebben gewoond die "*Gemeinde Rechner*" waren, wordt het huis tot de dag van vandaag het "*Rechners*" huis genoemd en de familieleden Ax "*Rechners*". Naast dat ze "*Rechner*" waren, beoefenden ze ook het beroep van landbouwer en wagenmaker uit. De families Ax waren als

¹ Tegenwoordig is Steeden een deelgemeente van Runkel. Het behoort tot de deelstaat Hessen.

² Urkundenbuch Coblenz Trier Band 2. Pfarreien und Kirchen (1140).

“*Gemeinde Rechner*” in Steeden dan ook geziene burgers, genoeg redenen voor Niclas Wilhelm om er zijn verdere leven in alle rust door te brengen.

Sneeuwlandschap van Steeden (foto Else Hesse, Steeden)

*Heinrich Ax (1890-1963) en “Gemeinderechner” Friedrich (Frits) Ax (1895-1951) staand voor het ‘Rechners’ huis in Steeden. Het is het geboortehuis van Niclas Wilhelm Ax (1772 – 1844)
(foto Else Hesse, Steeden)*

Dramatische gebeurtenissen

Helaas zou het dagelijkse leven van Niclas Wilhelm in 1796 een dramatische wending krijgen. De bevolking van Steeden raakte op 16 september 1796 betrokken bij de strijd tussen het Franse leger en de Habsburgse Oostenrijkse troepen wat ook wel de slag om de Lahn werd genoemd. De Lahn vormde de gevechtlijn tussen beide troepen en alleen bij Steeden was de Lahn zo ondiep dat de

troepen daar de Lahn over konden steken. Steeden kwam daardoor midden in de vuurlinie te liggen. Het Habsburgse Oostenrijkse leger viel daar de Franse troepen aan waardoor deze zich terugtrokken achter de Lahn waarna ze Steeden bezetten. De Fransen maakten zich in Steeden schuldig aan plunderingen en brandstichting. Omdat ook het vee en voedsel werd geroofd leed de bevolking honger. De inwoners van Steeden vluchten naar een uit het stenen tijdperk aanwezige grot en verborgen zich in het wilde struikgewas. Toen ze op een avond vuur gingen maken, werd dat opgemerkt door een Franse patrouille die meteen met hun geweren de bewoners in de grot onder vuur namen. De jongemannen uit Steeden, waaronder Niclas Wilhelm Ax kwamen in nachtelijke straatgevechten hiertegen in opstand waarbij slachtoffers zijn gevallen. Deze jonge weerbare mannen uit Steeden die deel hadden genomen aan de gevechten moesten daarna vrezen voor hun leven. Bovendien liepen ze het gevaar om gedwongen gerekruteerd te worden door het Franse leger.

Nikolaas Ax vlucht naar Peize

Door deze omstandigheden besloot Niclas Wilhelm Ax om Steeden te ontvluchten. Dit wordt bevestigd door een oud familieverhaal die al generaties lang binnen de familie Ax uit Smilde wordt verteld. Het verhaal gaat dat een voorvader Ax, wonende in de buurt van Koblenz, in gevecht zou zijn geweest met Franse soldaten waarbij hij een Franse soldaat zou hebben gedood. Er wordt ook verteld dat hij daarom moest vluchten. De naam van de voorvader Ax was in Smilde niet bekend. Door resultaten van onderzoek³ naar het Franse leger in Steeden en onderzoek in Drenthe⁴ te combineren met het familieverhalen in Steeden en Smilde is het volgende vast te stellen:

- Het dorpje Steeden ligt in de nabijheid van Koblenz. In 1796 vonden er in Steeden nachtelijke straatgevechten plaats tussen de Fransen en de jongemannen uit Steeden. In Smilde wordt binnen de familie Ax al generaties lang het verhaal verteld dat een voorvader Ax een Franse soldaat zou hebben gedood.
- Onderzoek in de burgerlijke stand van overleden personen binnen de gemeente Peize⁵ wordt vermeld dat op 4 december 1844 Nikolaas Ax op 72-jarige leeftijd overleden is in huis nr. 53. In deze akte wordt Johan Wilhelm Ax⁶ als zijn vader vermeld. Hieruit blijkt dat toen Niclas Wilhelm eenmaal gearriveerd was in Peize, hij zijn Duitse voornamen ging wijzigen in Nikolaas. Soms werd hij ook vermeld als Nicolaas of Nicolaas Willem Ax.
- Uit genealogisch onderzoek blijkt dat Nicolaas in 1772 te Steeden is geboren. Hij is dan tijdens de nachtelijke straatgevechten die plaatsvonden in 1796 24 jaar oud en behoorde daarmee tot de weerbare mannen van Steeden.
- In het Haarstedenregister van Peize uit 1794 komt zijn naam nog niet voor, hij was dus toen nog in Steeden aanwezig.
- Zijn naam komt in 1797 wel voor in Peize. Hij is dan bij de gewapende burgerwacht naast zijn beroep is dan kleermaker.

Uit deze gegevens blijkt dat Nikolaas (Niclas Wilhelm) Ax na de nachtelijke gevechten van 1796 vanuit Steeden is vertrokken en hij eind 1796 of begin 1797 in Peize is aangekomen. Waarom hij naar Peize gegaan, is niet bekend. Is hij te voet op weg gegaan of te paard? Is hij toevallig in Peize terechtgekomen? Wij zullen het nooit weten. Uit archiefonderzoek is wel bekend dat Nikolaas gaat wonen bij de kerspelsoldaat Berent Antoni in huis nr. 75 te Peize⁷. Hij wordt door het plaatselijk bestuur meteen ingelijfd bij de gewapende burgerwacht van Peize. Het plaatselijk bestuur van Peize werd in 1797 verplicht om een lijst aan te leggen van personen tussen 18 en 45 jaar die in aanmerking zou komen voor deze gewapende burgermacht. Ze moesten er zorg voor dragen dat de wetten werden nageleefd, personen en hun eigendommen bewaken, oproer en geweld voorkomen

³ Eck, Hans-Jürgen. Heimat- und Geschichtsverein Steeden,.

⁴ Ax, G. Van Heinde en Verre. genealogie van de familie Ax (1994).

⁵ Drents Archief Assen. Overleden te Peize, 4 december 1844, akte nr. 21.

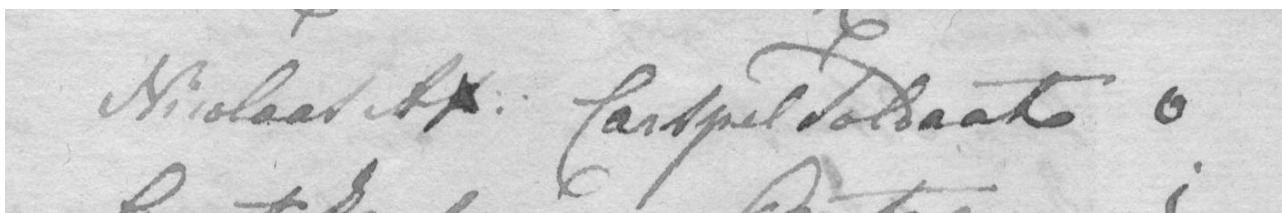
⁶ De naam van zijn moeder werd niet vermeld.

⁷ Ax, G. Van Heinde en Verre, genealogie van de familie Ax, p.22.

en de vrijheid en onafhankelijkheid van het vaderland beschermen. In 1801 hield deze burgerbewapening op te bestaan.

Behalve dat Nikolaas kort na zijn aankomst werd aangesteld bij de gewapende burgerwacht, wordt hij in 1797 in Peize ook aangesteld als kerspelsoldaat. Ze waren de voorgangers van de veldwachter. Een kerspel was een kerkelijke gemeente van een aantal buurtschappen rondom de kerk. De kerspelsoldaat was de assistent van de Schulte en was belast bij het handhaven van de openbare orde en veiligheid van de ingezetenen. Vaak werd de kerspelsoldaat ingezet bij het verjagen van bedelaars, landlopers en onbetrouwbare mensen. Ze werden dan ook wel armjagers genoemd. Ze droegen een livrei, broek, hoed, koperen trom en een geweer. Nikolaas verdiende als kerspelsoldaat wekelijks ruim twee gulden wat werd betaald uit de contributie die de ingezetenen waren verschuldigd. Nikolaas int de contributie elke zaterdag bij de helft van het kerspel en gemeten per gezin naar hun welstand resp. 1, $\frac{3}{4}$ en $\frac{1}{4}$ stuiver⁸. Na twee jaar krijgt hij nieuwe kleding verstrekt, ook krijgt hij dan een nieuw wapen.

Terwijl de bewoners van Peize haarstedengeld moesten betalen, werd de kerspelsoldaat Nikolaas Ax hiervan vrijgesteld. Het haardstedengeld was de voorloper van de huidige onroerendzaakbelasting. Het register werd aangelegd ten behoeve van de inning en gaven een inzicht in de sociale status van een huishouden. Er werd vermeld met hoeveel paarden men de es⁹ op ging.

Nikolaas Ax werd vrijgesteld van betaling van haarstedengeld¹⁰

In Peize was hij naast kerspelsoldaat ook kleermaker. Wanneer Nikolaas inwoont bij Berent Antoni en Grietje Jans bloeit er iets moois op tussen hem en hun dochter Elizabeth. Uiteindelijk leidt het op 19 mei 1799 tot een huwelijk. Tijdens de huwelijksdienst van Nikolaas en Elizabeth wordt er geld ingezameld en in het bekken (een ondiepe brede schaal) wordt een bedrag ingezameld van 0 gulden, 11 stuiver en nul duiten, aangegeven als 0-11-0¹¹.

Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren, dit waren:

- Grietien Ax, gedoopt op 25 mei 1800 te Peize.
- Willem Ax, gedoopt op 26 september 1802 te Peize.
- Berend Ax, gedoopt op 23 juni 1805 te Peize.
- Johannes Ax, gedoopt op 17 juli 1807 te Peize.
- Jan Ax, gedoopt 23 januari 1810 te Peize.
- Roelof Ax, geboren 8 juli 1812 te Peize.

⁸ Nieuwe Volksalmanak, 1932. De Kerspelpolitie in Drenthe, Lonsain, B, blz. 41 en 42

⁹ Een hoog gelegen akker op zandgrond.

¹⁰ Drents Archief, OSA, toegangsnummer 0001, inv.nr. 869, Haarstedengeld Peize, 1804, p.319.

¹¹ www.arendarends.nl

De kerk in Peize waar de kinderen van Nikolaas en Elizabeth werden gedoopt

Op bezoek in Steeden

Uit oude familie verhalen is bekend dat Nikolaas een keer terug is geweest om zijn familie in Steeden te bezoeken. Toen hij in Steeden arriveerde, bleek dat alleen zijn moeder Anna Catharina Ax-Wuerz nog leefde. Zijn vader, Johann Wilhelm Ax, was op 11 augustus 1820 op 71-jarige leeftijd is overleden. Toen hij het ouderlijk huis in Steeden betrad, herkende zijn moeder hem niet meer. Maar een litteken op zijn arm, dat hij al had toen hij nog thuis woonde, overtuigde zijn moeder dat het haar zoon was.

Verdere leven in Peize

Nikolaas blijft tot op hoge leeftijd als kleermaker werkzaam in Peize. Hij vervult binnen de kerk van Peize een belangrijke rol en komt dan ook voor op de lijst van stembevoegden en notabelen van de kerk. In deze kerk heeft hij samen met zijn vrouw zijn zes kinderen ten doop gehouden. Wanneer Nikolaas op 3 december 1844 in zijn huis nr. 62 in Peize komt te overlijden, zal ook de uitvaart hebben plaatsgevonden van uit de kerk. Zijn weduwe huurt van de kerk in Peize een zwart laken dat over de lijk kist werd gelegd. Zij moet hiervoor een gulden voor betalen.

Op heden, den vierden Maerch 1845, achtien honderd
 vier en veertig, verscheen voor mij Berend Willemsz
 Burgemeester van Onnen en van Roden,
 Burgemeester van Roden, de heer van Peize
 die de overledene is den heer Nikolaas Ax
 oud 47 jaren, Rhymer van beroep, woonachtig te
 Peize, en Eite Alberts Eitens
 oud 47 jaren, de eerste van Peize van beroep, woonachtig te
 Peize, de eerste en de tweede nabur
 van den overledene; dewelke verklaarden dat Nikolaas Ax
 woonachtig te Peize gemeente
 van beroep van van Johan
 en van van welke
 geboren is in de gemeente Peize, den
 vierden Maerch te Peize uren, ten 3:00 huize in nr. 62
 in de gemeente Peize, in den
 ouderdom van twee en zeventig is overleden.
 En hebben de Cameranten
 deze acte, na behoorlijke voorlezing van dezelve, nevens mij onderteeekend.

R. Ax
 E. A. Eitens

De aangifte van overlijden van Nikolaas Ax.

Aangevers waren zijn zoon Roelof Ax en Eite Alberts Eitens, de zoon van zijn tweede nabuur.

Op zes februari 1845 werd de nalatenschap van Nikolaas Ax verdeeld door zijn kinderen Johannes, Grietien, Willem, Berend, Jan en Roelof. De verdeling vindt plaats in het huis van Johannes Ax in huis nr. 44a. Zij verdelen de helft van 34 roeden en 10 ellen hooiland, kadastraal in sectie A nr. 572 te Peize en de helft van 44 roeden en 30 ellen hooiland kadastraal gelegen in sectie A nr. 678 eveneens te Peize.

Van de kinderen blijft alleen dochter Grietien in Peize wonen. De zonen vertrokken naar elders, Willem gaat naar Onnen, Berend naar Haren, Johannes naar Roden, Jan naar Smilde en Roelof naar Zuidlaren. In de loop van de tijd zijn de vele generaties Ax uitgezworven over Nederland en daarbuiten. Het is vrijwel zeker dat zij allemaal een nazaat zijn van de Duitse vluchteling Niclas Wilhelm Ax (Nikolaas) uit Steeden.

CP. Ax

N. Ax

Tweemaal een paraaf van Nikolaas Ax

Nazaat op bezoek in Steeden

Jan Ax (Peize 1810 – Smilde 1884), de zoon van de getogen Peizenaar Nikolaas Ax (1772-1844), vertrok omstreeks 1835 naar Smilde om daar te gaan werken in de venen. Hij is de betovergrootvader van de Smildeger Ger Ax die in 2017 en 2019 een bezoek heeft gebracht aan Heimat- und Geschichtsverein te Steeden. Hij werd daar hartelijk ontvangen door enkele leden van de vereniging waaronder dhr. Hans-Jürgen Eck en mevr. Else Hesse. Hij werd door het fraaie verenigingsmuseum rondgeleid en bezocht, dankzij de medewerking van de huidige bewoonster, mevr. Else Hesse, ook het geboortehuis van Niclas Wilhelm Ax (Nikolaas). Er zijn contacten gelegd met o.a. Hans-Jürgen Eck die veel onderzoek heeft verricht en mevr. Else Hesse die mij van waardevol fotomateriaal voorzag.

Bron: Heimat- und Geschichtsverein Steeden, Hans-Jürgen Eck en Else Hesse, Steeden.
Arendarends.nl
Ax, G. Van Heinde en Verre, Genealogie van de familie Ax (1994)

OVERDENKING

Door: Jos Bodewes

Bij het ruimen van het blad, schoot mij de volgende woorden te binnen!

*Herfst en Winter
geven velen hinder.
Miljoenen bladeren vallen op de grond.
Anderen vinden dit gezond.
Egels en andere “lieve” dieren ervaren
het als geschenk, om te vieren.
Zolang dit proces kan bestaan,
zal de wereld niet vergaan.*

Jos Bodewes

INTERVIEW HVPP: EEN VERHAAL OVER HARRY NIJNUIS

Door Lammert Garlich

Dit is een deel uit het interview met Harry en aangevuld door Arie Huberts en door Bertus Takens met gegevens over de Joden.

Gesprek opgenomen door Arend Luinge en Lammert Garlich in 2013.

Het verhaal van Harry begint met zijn moeder Helga Karin Cohen (geboren 21-9-1925) Helga was de dochter van Joseph Cohen en Mary Altgenug, ze woonden in Groningen waar de vader slager was, maar hij handelde ook in losse goederen.

In 1942 kwamen de Joden onder zware druk te staan er kwamen steeds meer beperkingen en er waren vervolgingen.

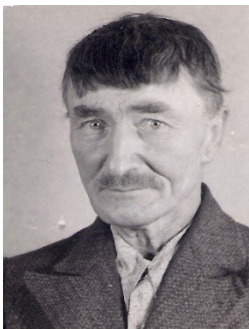

Helga Cohen

In de oorlog en al daarvoor kwam Joseph Cohen regelmatig in Peize voor de handel, zo ook bij de familie Albert Nijhuis aan de rand van het Peizerveen en ook nam hij soms zijn dochters Helga en Marga mee, jonge meiden in de pubertijd. De zoon, Henderikus (29-10-1921) toonde wel belangstelling voor hen.

Toen het gevaar voor de Joden steeds erger werd is de familie Cohen gevlucht naar Yde, hier vonden ze onderdak bij Drijfholt. Maar op zekere dag in 1943 werd het voor de fam. Cohen te gevaarlijk en gingen vluchten over het Bunnerveen richting Peize, bijna de gehele familie is toen opgepakt en afgevoerd naar het concentratiekamp Auschwitz.

Behalve Helga, zij wist te ontkomen en probeerde naar de familie Nijhuis te komen wat niet lukte en zij later op die dag weer in Yde bij Drijfholt terecht kwam. (Arie's moeder was niet getrouwd maar had wel een zoon, Arie, en woonden in bij haar ouders, de fam. Albert Nijhuis. Later is zij getrouwd met Roelof Huberts).

Albert Nijhuis

en Trientje Nijhuis-Kok

Arie verteld dat hij op zekere dag samen met opa Nijhuis een voer hooi moesten weg brengen naar Yde, daar kwamen ze aan en gingen binnen wat drinken en toen gingen ze weer terug richting Peize, maar, zegt Arie, het hooi zat nog op de wagen dat vond hij wel vreemd.

Albert Nijhuis had Helga verstopt onder de lading hooi en zo kwam Helga veilig in Peize aan. Toen wist ik er nog van niks zegt Arie.

Op een dag toen hij en zijn broertje Roelof even alleen thuis waren, oma was bij de burens, namen ze "ongezien" een lepel stroop. Een paar dagen later zegt oma, je mag niet zomaar bij de strooppot zitten, dat vond ik heel vreemd zegt Arie er was niemand thuis en toch?? Arie ging, hij was toen 4 jaar, later die week een andere achterdeur binnen, die niet vaak gebruikt werd en daar ontdekte hij Helga die weg vluchtte. Toen opa thuis kwam heeft hij mij ernstig toegesproken zegt Arie en gezegd dat hij hier nooit iets over mocht vertellen anders werd de familie door de Duitsers gedood. Arie zegt, ik kende Helga al een beetje omdat zij wel eerder bij ons kwam samen met haar vader. Opa Nijhuis zij dat dit tante Marie was, zo kon hij zich niet zo snel verspreken.

Om Helga te verbergen had Nijhuis in een ruimte achter de kamer met bedstee, een tweede wand geplaatst met bedsteedeuren, hoewel er geen bedstee achter zat.

Henderikus Nijhuis

Zoon Rikus toonde veel belangstelling voor Helga en zo kwam het tot een zeer intensief contact, wat resulteerde in een zwangerschap, dit was door Rikus afgedwongen, het was een verkrachting zegt Harry.

Deze zwangerschap, het was 1944, moest geheim blijven, verraad lag op de loer. Het kind, Harry, werd geboren op 14-10-1944, hierbij geholpen door dr. Stratingh. Ebel Hut, woonde in Altena, handelde in kleding en heeft kinderkleding aan Helga gegeven, Ebel en zijn dochter zaten in de oorlog bij de ondergrondse.

Dr. J. Strating

Vrij snel is Harry na een paar dagen bij de moeder weggehaald en door een dokter uit Roden naar een schuiladres in Ten Boer gebracht. In Ten Boer woonde een boer Offringa met zijn vrouw, zij hadden geen kinderen en hadden het plan om Harry als zoon te adopteren, hij kreeg de voornaam Paul. De vrouw van Offringa had al tijden rondgelopen met een kussen onder haar kleding zodat het leek of zij in verwachting was.

Toen de oorlog in mei 1945 was afgelopen, hebben Rikus en Helga hun kind, Harry, weer weggehaald bij de fam. Offringa, wat voor deze mensen hartverscheurend moet zijn geweest.

Op de vraag aan Harry of hij ook weet of hij in Ten Boer als pasgeborene is aangegeven, moet hij het antwoord schuldig blijven, hij weet hier niets van.

Rikus en Helga zijn op 5-6-1946 getrouwd en op 27-4-1946 was dochter Mary Louise geboren. Zij gingen wonen aan de Zuurseweg.

Harry en zus Mary

Het was geen fijn huwelijk zeggen Harry en Arie, voortdurend ruzie en daar leed het hele gezin onder. Helga was geen boerin, zij was

een echt stadstype, later werkte ze in een modezaak in Groningen, ook hield ze van kunst en operette.

Op zeker moment, het zal 1956 geweest zijn, is Helga met de kinderen gevlucht naar Engeland, hier woonde familie van haar, zij wilde scheiden, Rikus is haar nog achterna gereisd maar kon haar niet vinden en vertrok weer naar Nederland. Harry is toen in 1957 terug naar Peize gegaan en ging weer bij Rikus wonen. Helga is later ook terug gekomen.

Toen Harry 13 jaar was geworden kreeg hij een nieuwe fiets, en toen werd hem ook het verhaal verteld over zijn vroege jeugd en dat hij in Ten Boer bij mensen had gewoond, dat was hem totaal onbekend. Hij is later op de fiets gestapt en naar Ten Boer gereden en heeft de fam. Offringa

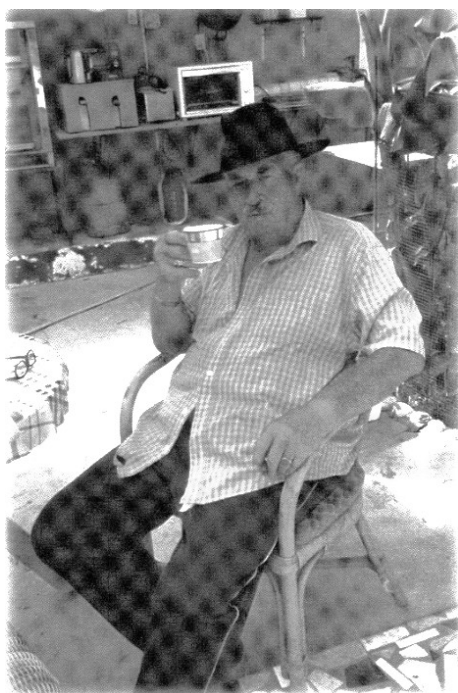
opgezocht, zij waren heel erg blij verrast en Harry heeft deze mensen later regelmatig bezocht. Harry heeft geen mooie jeugd gehad zegt hij en ook Arie beaamt dit.

Helga ging bij Rikus weg maar de scheiding is pas uitgesproken in 1972, hoewel Rikus al samenwoonde met een andere vrouw. Rikus bracht ook voor boeren de melk in melkbussen naar de melkfabriek.

Harry is later getrouwd en weer later, toen er al kinderen waren, is hij gescheiden. Veel later is hij met een andere vrouw gaan samen wonen en toen zijn zij op vakantie naar Gambia in Afrika geweest en dat trok hun beiden wat resulteerde in de aankoop van een huis vlak aan de kust van Gambia.

In Nederland had Harry in Overschild een Cateringbedrijf, in 2009 vierden ze het 25 jarig bestaan. Hij verhuurde in Noord-Nederland ook een aantal patatkramen.

In Gambia zag Harry ook handel, hij kocht, vooral bij inbrengwinkels, SENSEO koffiezetters en kocht ook de koffie-pads, en verscheepte dit naar Gambia waar hij een florerende handel kreeg. Hij vertelde dit verhaal op een reünie van de schoolklas aan zijn leeftijdgenoten, zij hebben genoten van zijn verhaal.

Harry bij zijn huis in Gambia

Foto's van Hist. Ver. Pezie-Peize en Anita Reijntjes

Lammert Garlich

Rikus bij de melkfabriek

Het verhaal van Harry krijgt dit jaar (2022) een bizarre wending, hij wordt in Gambia op klaar lichte dag in hun huis door gewapende lieden overvallen, vastgebonden met touwen ook om zijn nek, en ze worden gedwongen de sleutel van de kluis te geven, deze wordt geplunderd en ze laten hem gebonden achter, hij had moeite met praten en ademen. Harry wordt naar het ziekenhuis vervoerd, maar komt na een week aan de gevolgen hiervan, op 1 juni te overlijden.

Helga afgebeeld op schilderij

DE HOPBEL: OFSCHAAID

In het vorige nummer van Tiedschrift 95 stond de geschiedenis van De Hopbel. We vonden nog een verhaal in de streektaal van Griet Suurd, zij was redactielid van de Hopbel van 1957 t/m 1986.

OFSCHAAID

Gemaakt door Griet Suurd (Griet Wekema-Suurd; 1917-2004)

Zoas elk wel al heurd het, gaat dizze Hopbel verdwien'n en as dizze Hopbel bai jullie in de bus vaalt, is dit de leste Hopbel, dei onner de olle redaktie staait.

De volg'nde Hopbel gaai toet van 'n aanere drukker en hebb'n wai er dus niks meer met neudig. Van verschill'nde kant'n zeed'n ze al, dat wai dan met onze Hopbel ok mor deur goan muzz'n, mor as wai gien advertensies meer hebb'n, is dat onmeugelijk. Dus opholl'n is 't einigste.

Toch wil ik nou nog wat herinnering'n ophoal'n.

Zo'n 30 joar leed'n wur er een vergoadering belegd, om tot de oprichting van een durpskraant te komm'n. In dei kraant zul 't naais van Paais komm'n, aale naais van de kerk en advertensies. Dat kwam allemoal veur mekoar, de kraant kreeg de noam Hopbel en er wur meteen een redactie kooz'n. Op de vergoadering was ik niet. Eev'n loater kreeg ik van burgemister Edel een breif met het verzuik om op een vergoadering in 't durpshoes te komm'n. Ik er dus hèn en toen bleek dat ze op die vergoadering mai tot redaktielid bombardeerd haar'n. Mor Edel zee gniffelnd dat dat de beste meneier was. En dei er niet was kon ok gien nee zegg'n. Toen ik vruig wat dat in huil zee hij, dat ik zo eins in de moand of zoas dat oetkwam een gedichie veur de Hopbel moak'n mus. Dat von ik niet zo aarg en zo wur ik dus redaktielid van de Hopbel. Met mai kwamm'n er in: Doemnie Blanson Henkemans, Kees Plaaiter, Jan Stoal, Johan Heins (dei er al gauw weer oetstapte) en Roel Freerks.

Toen kwam de oap oet de mouw, want ik mus ok help'n de Hopbel in mekoar te zett'n. Dat gebeurde bai Jan Stoal thoes. Nou dat hebb'n wai met mekoar weit'n. Om half aacht 's oavends begonn'n en teeg'n twaalf uur haar'n wai 't veur mekoar. Mor hou! 't Klamme zweit in de hand'n en an ieder hoar een zweidruppel. Met iedere volgn'nde Hopbel kreeg'n wai meer ervoaring! Gelukkig mot! Wai kreeg'n ok al snel abonnees boet'n Paais en ik mus de banderolles verzurg'n en Jan Stoal het inpakk'n. Dei banderolles mus ik ok zulf moak'n en 't het mai wel eis muite kost om 't papier er veur te krieg'n.

Toen doemnie ons verluit, kwam Koos Draaismoa in zien ploats, zodat wai toen weer met zien viev'n waar'n. Loater kun Jan Stoal 't niet meer doun en kwam Louwes en wur de Hopbel ok in zien hoes kloar moakt. Toen kreeg de redactie een flinke klap deur het overlid'n van Kees Plaaiter. Met veier man wur het waark toen doan!. Loater overleed ok Roel Freerks en toen waar'n er nog mor drei over. En naaie aantrekk'n gung neit.

Ja, wel wil er in dizze tied 26 oav'nds in 'n joar opoffr'n veur wat, dat je pro deo doun mout. Want aal dei joar'n het de redactie veur het kloar moak'n van de Hopbel het pro deo doan, en dat mag ok wel eis zegd word'n. En gelukkig kun de Hopbel zichzulf bedruup'n, al was 't wel eis krap.

Wat heb ik voak met mien gedichies in dialekt ein op de hak nomm'n. Mor wel altied zo, dat 't deur de beugel kon. 'k Vruig mai altied eerst zulf of hou ik 't vind'n zul as ik zulf dat slachtoffer weez'n zul. En as ik docht dat ik dat niet mooi vind'n zul, nou dan gung de pret beslist neit deur. En ik geleuf dat mai dat goud gelukt is, want ik heb er niet ein kwoad slachtoffer van over holl'n in aal dei joar'n.

En wat 't waark betreft, dat ik veur de Hopbel dee? Ik dee 't altied met veul leifde en plezeier. De Hopbel laag mei huil noa aan 't haart. En nou wor ik opeins op non-aktief zet, omdat de midd'ndstand nou zulf een kraant hèt en dei elke week komp.

Toch moet mai van 't haart, dat as je daartig joar je beste kracht'n veur wat geev'n hebt en 't is zo poem, pats doan, dat dat je wel wat dut! Mai tenminste wel. Het dut zeer en 't moakt je wat weemoudig. Mor de tied gaait deur en 't zal wel overgoan. Toch ben ik nog sportief genog om de naaie Hopbel nog een huil lang bestoan toe te wens'n.

GRIET

PEIZER KERKBLAD: VOOR DE LAATSTE MAAL

Ook is er nog een artikel van de kerk van Peize. Dit artikel stond in het laatste Peizer Kerkblad dat werd uitgegeven door de Kerk van Peize. Zij hadden enkele jaren een samenwerking met de Kerk van Roderwolde. Het Peizer Kerkblad en Roowoltmer Kerkblad werden samen verspreid in Peize en Roderwolde tot oktober 1957.

VOOR DE LAATSTE MAAL.

Dit is dan de laatste maal dat ons kerkblaadje in deze vorm verschijnt. De laatste maal dat de schoolkinderen het blaadje bij u aan huis bezorgen en u een busje onder de neus drukken. De volgende week verschijnt ons kerkblad als een onderdeel van de Peizer Courant, die ook om de 14 dagen zal verschijnen.

Het betekent voor mij een zorg minder wat het geregeld rondbrengen van dit blaadje betreft. Kinderen blijven kinderen en zo af en toe bemerk ik dat iemand het blaadje niet ontving. Dat is nu voorbij, want gedurende 3 maanden wordt het nieuwe blad huis aan huis bezorgd.

Met de redactie-commissie van het nieuwe blad heb ik goed afgesproken, dat het kerkelijk deel van ons gemeentebblad geheel voor de verantwoording van de kerkeraad zou zijn. Wat dat betreft blijven we baas in eigen huis.

En dan hoop en verwacht ik dat zij die het kerkblaadje lazen ook het nieuwe gemeentebbladje zullen lezen.... en er zich op zullen abonneren. Want zonder dit laatste gaat het natuurlijk niet.

U weet misschien dat in Eelde ook een dergelijke opzet bestaat en dat om zo te zeggen iedereen op deze 'Dorpsklanken' een abonnement heeft. Als iedereen in Peize meedoet en dus zijn f 2.-- per half jaar betaalt, dan loopt alles op rolletjes.

En dan dank ik allen die gedurende de verlopen 8 jaar meegewerkt hebben ons kerkblaadje in stand te houden. Een overschot gaf het niet, maar we kwamen behoorlijk uit.

Het spijt me dat we het verband met Roderwolde moesten verbreken. Ook ds. Noordermeer dank ik hartelijk voor zijn prettige samenwerking.

AANVULLING op artikel ds. Brezet, Tiedschrift 94 zomer 2022:
Dominee Brezet over zijn tijd in Peize, 1965-1970; blz. 5 t/m 10 (aanvulling op blz. 9)

Reproductie schilderij Annemiek met pluche beer
Schilderij: geschilderd door Ds. Brezet

Voor de financiering van de restauratie van het orgel werd in 1968 een actie gestart. Er werd een grammofoonplaat getiteld “*De Toverlanteern*” opgenomen, met liedjes van Bareld Lunsche en er werden bij de landelijk bekende uitgeverij Wolters-Noordhoff in Groningen kleurenreproducties gemaakt van een *olieverfschilderij*.

Dit olieverf-schilderij, waar-van de reproductie's zijn gemaakt is geschilderd door Ds. Brezet. Op het schilderij staat de toen 4-jarige dochter Annemiek met haar pluche beer.

We kregen van Piet en Ditta Kodde zo'n reproductie van Annemiek met pluche beer voor het archief van de vereniging. Hierbij een af-beelding van de reproductie in zwart-wit.

**ONS OUDSTE WERKGROEPLID VAN DE WERKGROEP FOTO'S
TRIENTJE BURING-IDEMA**

We kregen onlangs het bericht dat Trientje Buring-Idema was overleden, ze mocht de hoge leeftijd bereiken van 96 jaar. Trientje was het oudste lid van de werkgroep foto's. Deze werkgroep voorziet foto's van een beschrijving en ze noteren welke personen erop staan. De laatste paar jaar deed Trientje niet meer actief mee, omdat de foto's te jong waren. Haar kennis van het dorp en de mensen uit Peize is van grote betekenis voor onze vereniging. Trientje Buring-Idema (1926) overleed op 18 november 2022.

Werkgroep Foto's: Geert, Geertje, Elly, Gerrie, Anita, Ina en Jacob

SINTERKLAASAVOND VRIJDAG 2 DECEMBER 2022

Door: Jacob Bezema jzn.

Op vrijdagavond 2 december kwam Sinterklaas met zwarte Piet op bezoek bij de Historische Vereniging Pezie-Peize in café Ensing aan de 'Brink' van Peize. 50 personen hadden zich opgegeven voor deze avond, maar er waren 4 personen helaas verhinderd door ziekte. De voorzitter vertelde bij de opening van de avond een stukje geschiedenis van Sinterklaas en zijn Piet(en).

Toen zwaaide de deur open en kwamen Sinterklaas en Piet binnen en in de zaal werd gezongen Sinterklaasje kom maar binnen met je knecht. Onder het genot van koffie of thee met speculaas en pepernoten vertelde sinterklaas enkele verhaaltjes en riep enkele aanwezige leden bij hem. Zijn geheugen was nog heel goed. Ook had hij nog aantekeningen in een oud Sinterklaasboek van school OLS "De Pol" staan, waarvan hij nog iets vertelde en hij vroeg de personen hoe het nu met hen is. Van Piet kregen ze een handje pepernoten als ze weer naar hun tafel gingen. Na dit moment met Sinterklaas was het tijd voor de oud Hollandse spelletjes. In acht groepjes van 5 à 6 personen werden de 7 spelletjes gespeeld met een vaste tijd per spel. Eén groepje mocht om de beurt even 'bijkomen' bij 'spel 8 => pauze houden. Tijdens de spelletjes kregen de deelnemers nog een consumptie van de vereniging en ook Sinterklaas en zijn Piet deden mee. Er werd fanatiek gespeeld en er waren groepjes bij die na de wissel niet van spel veranderden, maar nog even het spel wilden uitspelen. Een andere groep kon dan even niet verder. Ook was er een ingewikkeld spel met een dobbelsteen en houtenpennetjes met veel vraagtekens van hoe moet dit nou? Het hilarische spel met een route in spiegelbeeld was lachen en je moest even geduld hebben bij het labirint waar je een kogeltje de weg moest 'wijzen' in het parcours. Sjoelen is altijd leuk. Doordat de punten telling niet voor alle groepen gelijk kon worden beoordeeld deden alle groepen mee in een verloting. Sinterklaas deed de trekking en deze groep kreeg chocolade letters. Als laatste spel kwam het spel met de sinterklaascadeautjes. Iedereen had een cadeau, Piet trok een kaartje van linksom of rechtsom en Sinterklaas trok een kaartje met *iederaain*, *de vrouwlie* of *de keerls*.

Vervolgens werd er door Sinterklaas en Piet gegooid met een grote dobbelsteen. Bijvoorbeeld: kaartje linksom en kaartje *iederaain* en dobbelsteen, aantal ogen 4. Dan gaf iedereen het cadeau linksom 4 x door aan de volgende persoon in de grote kring van aanwezigen. Sinterklaas en Piet deden ook mee met dit spel. Na een aantal spelrondes had iedereen weer een ander cadeautje en mocht dit uitpakken en mee naar huis nemen. De Sinterklaasavond was een leuke gezellige avond met een historische Sinterklaas en één zwarte Piet die zelfs nog een roe bij zich had, maar die niet hoefde te gebruiken. Hoe er, aan het eind van de avond opeens ook 4 roetveegpieten waren in de

zaal blijft nog een raadsel. Uit de reactie van de leden bleek dat het een leuke en gezellige avond was, die voor herhaling vatbaar is. Het einde van het officiële gedeelte van de Sinterklaasavond was om ± half elf, maar veel mensen bleven nog even gezellig napraten.

Sinterklaas en zwarte Piet

EEN ZONDAG IN PEIZE - Deel I

Uit de Provinciale Drentsche en Asser Courant van 27 juli 1865

Het verhaal EEN ZONDAG IN PEIZE wordt in een aantal delen geplaatst in Tiedschrift. In dit nummer Deel I. Het is dus een vervolg verhaal.

EEN ZONDAG IN PEIZE

“Houd altijd den regten weg!” zei Scholte X-n tegen zijn zoon.

“Maar dat is vervelend!” antwoordde de knaap.

Beiden hadden gelijk, maar begrepen elkander op dat oogenblik niet.

“Dat is vervelend!” mompelde ook ik, toen ik in de maand Junij jl. op een zondag morgen mij bewoog tusschen Peelo (het oude Pithelo) en Vries, en ik mij begripen kon, dat een ongemanierd rijke Lord, in eene Duitsche stad, met niets dan onafzienbare rechte straten, wandelende, in wrevel uitriep: “een ton voor een kromme straat!”

Intusschen, ik marcheerde en zag eindelijk eens rond, of er niets was, dat mijn oog van die rechte straatweglijnen kon afleiden. De toren van Rolde, die drie eeuwen het vrije gezigt op deze landstreek had, keek even ernstig als toen de Groningers hem de klok ontnamen en vervrolijkte mij niet, maar de gehuchten Ter Aard en Zeijen, Loon en Tinaarlo, die onder den groenen sluijer van eikenbladeren hun toilet maakten, het bevallige Benkoelen, eene Oostersche schepping en nu in goede Groninger handen, waar de klaver naast de heide groeit, die bloemrijke oase in de woestijn en, Ubbena, dat lokt tot pleisteren inderdaad, er is nog genoeg, om het eentoonige en vermoeijende van den regten weg te verkorten, als men een oog heeft om te zien en lust om op te merken wat er te vinden is tot veraangenaming van den togt. Dat ontbreekt echter zoo velen op hun levenspad. De zon is voor hen altijd te brandend, overal vinden zij steenen des aanstoets, geen distel dien zij niet zien en elk bloempje houdt zich voor hen verscholen. Ongelukkige menschen, die zoo, de dan vooral lange reis ten einde moeten brengen!

Ik wandelde tevreden, nu en dan mijmerende, voort, toen eensklaps de spits van een toren de nabijheid verried van de oude gemeente Vries, met hare 13 kinderen, de gehuchten Zeijen, Donderen, Bunne, Winde, Yde, de Punt, Tinaarlo, Zeegse, Oudemolen, Taarlo, Rhee, Ter Aard en Nieuw-Ubbena, om zich heen. Om echter - het leven is vol contrasten - ook hier het heden en het verleden scherp af te teekenen, presenteerde zich even voor den ingang van het dorp een landhuis, in Zwitserschen tenue, met een smaakvol duiventil, voor 't welk een galante doffer zijne melancholisch kirrende gemalin courtoiseerde, Terwijl eenige schreden verder de grijze toren van tufsteen, die zelfs oud ruikt, met zijne lage breede deur en smalle galmgaten, het logies was van ontelbare zwarte kraaijen, die, hoe goed zij het ook mogen meenen, geen stem hebben, geschikt voor den aangenamen conversatietoon.

Wat is hier al gebeurd, dacht ik, sedert de Bisschoppen van Utrecht die, - 't is bijkans zes eeuwen geleden - vroeger zeer ‘hebberegtig’ waren, 's jaarlijks als tol een witten valk van de kerk vroegen! Nog staat daar die toren, en roept de klok, die nu al twee eeuwen aan de nieuwsgierigen, die tot haar opklimmen, vertelt,

*Maria bin ick gheheten,
Dat kerspel van Vrees let mi gheten.
Wolter Chonenborch goot mi
Do men schreef MCCCCCXVII daer bi*

den Vriezers elken zondag toe: ‘komt herwaarts gij die belast zijt en beladen.

Terwijl ik daar zoo eenige oogenblikken op het ruime plein voor

de kerk stond te peinzen, betrok de lucht en een digte stofregen wierp in een ogenblik een grijs kleed over het nog rustige dorp.

Zou ik de reis naar **Peize** voortzetten, of hier met de Vriezers opgaan in het huis des gebeds? Er was veel dat mij voor 't laatste een *ja* influisterde, maar ik was uitgegaan, om Peize te zien, en daarom weerstond ik den raad van een Vriezer, die, eer hebbe hij daarvoor! mij dien morgen zocht te werven voor zijn leeraar. Hij deed het in 't volste vertrouwen, dat ik hem daarvan later geen verwijt zou maken, maar ik volgde zijn wensch niet.

Ik wist dat hij goeden raad gaf en het morgenuur in de Vriezer kerk geen verloren tijd zou zijn, maar van 't plan dat ik eens gemaakt heb, af te gaan, is mijne gewoonte niet, en eenige minuten later stapte ik dan ook, met eene geleende Parapluie, en daar was hij niet minder om, en in het gezelschap van den bode, die de geestes-gemeente tusschen Vries en De Leek onderhoudt, over een onafzienbaren koorn-esch het gehucht Donderen tegemoet. Een twintigtal kerkgangers kwamen ons tegen, en als ik dat cijfer voor zulk een bevolkt gehucht, te onregt, wat heel gering acht, dan zullen de Donderenschen mij dit, hoop ik, niet al te kwalijk nemen.

De postbode, een conversabel man, stapte trouw achter mij aan en deed zelfs geene poging om eens voorman te zijn, maar hij bleef nimmer een antwoord schuldig, hoe variërend mijne vragen ook waren, en kende de chronique intime van Vries, Donderen, Bunne en Winde, Peize en De Leek op zijn duim. Veel van 't geen wij praatten, blijft onder ons. Wij zijn beiden ambtenaren en herinneren ons den ouden Wethouder van - die, als men hem b.v. vroeg: "Wat denkt gij van de prijs der vette varkens in 't najaar?" antwoordde: "Ja jonge, daar kan ik maar zoo niet op antwoorden, want ik sta onder een eed." En wie moet geheimer zijn, dan de man, die brieven draagt met een ambtszegel, lange en breede papieren onder respectabele kruisbanden en met gedrukte opschriften, de man, die uniform heeft, de brenger van zooveel lief en leed, die 7 gulden tractement per week ontvangt, en als hij na jaren loopens, oud en stram, gedwongen wordt, om, zonder pensioen, te gaan zitten tot dat de dood hem aflost, een aalmoes kan vragen voor brood en een druppel olie in de lamp, die de avond zijns levens verlicht.

Waarlijk, als de groote Heeren in den Haag, op een winterdag en in een winteravond, eens uit hun gemakkelijken leuningstoel voor den lekkeren kagchel geplaatst, op de Drentsche heide konden getooverd worden, en zagen, hoe de post-voetboden daar worstelen tegen den stormwind, sneeuwheuvelen opklauteren, of bij dooiweder door modderpoelen waden, zij zouden niet wachten op de smeekbede van die ambtenaren: "help ons, als wij u geen dienst meer kunnen doen en ook ons zelve niet kunnen helpen".

Zonder oponthoud te Donderen - hoewel er genoeg te huis waren gebleven voor de morgen-conversatie - hadden wij al spoedig Bunne en Winde in 't gezigt, 't gehucht dat, twee eeuwen geleden, aanzienlijk in de gemeente Vries mogt heeten, en de woonplaats was van het edel geslacht der Ubbena's - dat eene kapel had, aan Maria gewijd, en een huis, 't welk behoorde aan de kommanderij van de Duitsche ridderorde te Utrecht, welk huis ook het regt van collatie bezat, 't welk in 1766 bij koop overging aan Floris Bavink, Jan Brouwer, Hendrik Meirink, Sikke Swartwold, Jan Oortwijn en Willem Bavink, en in 1837, bij beschikking, aan den kerkeraad werd toegekend, na voorafgaande stemming van de 6 leden van den kerkeraad en 6 gecommitteerden uit de collatoren. Toen in de laatste helft der 17de eeuw, leefde daar Jhr. Ubbena, die aan de kerk van Vries een nieuwen predikstoel schonk en, met zijne vrouw Catharina van Warin, een zwaren zilveren beker bij de bediening des Heiligen Avondmaals.

Er is in Bunne nog iets overgebleven van

Maar hierover en over nog veel meer in een volgend nummer dezer Courant / Tiedschrift 97